

Kort fakta om utvärdering av implementering

När man ska utvärdera en intervention, ett program eller en metod är de två viktigaste frågorna:

1. Är metoden effektiv?
2. Varför är metoden (inte) effektiv?

Svaret på den andra frågan är viktigt för att kunna förbättra metoden men också för att kunna avgöra varför det eventuellt inte fungerar. En utebliven effekt kan bero på två saker: metoden är ineffektiv och/eller så implementerades den inte på rätt sätt. För att kunna avgöra om implementeringen har lyckats behöver man titta på utfall av implementeringen. Detta görs genom en processutvärdering.

Figuren visar en modell över hur interventionsstrategier, implementeringsstrategier och utfall kan särskiljas och hur de relaterar till varandra (Proctor m.fl. 2009). (Modifierad)

November 2013

De två första boxarna i figuren innehåller det som behövs inför en implementering. Först fordras en metod (box 1). Sedan följer en planerad implementeringsstrategi som ofta omfattar olika nivåer (box 2). Implementeringsstrategier kan genomföras både inom en organisation och i den yttre omgivningen. För att kunna skilja på utfallen av implementeringen och effekten av själva metoden delas utfallen upp i tre grupper. Implementeringsutfall (box 3) är resultaten av implementeringen och är också förmedlande faktorer som påverkar utfall på organisations- och klientnivå. Organisationsutfall (box 4) är utfall i utförarledet (exempelvis vårdprofessionella) medan klientutfall (box 5) är utfall i målgruppen (exempelvis patienter).

Implementeringsutfall

Eftersom denna broschyr handlar om utvärdering av implementering fokuserar vi på implementeringsutfallen. Effektutvärdering av metoder finns väl beskriven i annan litteratur (Sundell, 2012). Implementeringsutfallen är delvis överlappande men brukar delas upp i följande kategorier:

- **Initial användning**
Initiala intentioner hos målgruppens medlemmar, det vill säga potentiella användare, utförare eller klienter, att prova eller lansera en metod.
- **Lämplighet**
Målgruppens uppfattningar om metodens lämplighet, relevans för ändamålet samt dess förenlighet med nuvarande arbetsmetoder.
- **Acceptans**
Målgruppens acceptans av metoden; om den uppfattas som användbar och om den har fördelar i förhållande till andra metoder.
- **Genomförbarhet**
Metodens testbarhet och praktisk genomförbarhet i en specifik miljö.
- **Följsamhet**
Graden som en metod används i praktiken i förhållande till metodens originalbeskrivning (metodtrohet).
- **Institutionalisering**
I vilken utsträckning en metod används inom en organisation. Exempelvis hur stor andel av målgruppen arbetar aktivt med metoden och i vilken utsträckning är metoden integrerad i det ordinarie arbetet.
- **Vidmakthållande**
I vilken utsträckning en metod upprätthålls på längre sikt med hög följsamhet och stark institutionalisering.

Vissa av utfallen är mer lämpliga att mäta i början av implementeringsprocessen, till exempel acceptans och genomförbarhet. Dessa utfall kan hjälpa till att förklara senare utfall såsom följsamhet. Andra utfall, såsom institutionalisering och vidmakthållande, undersöks först längre fram i implementeringsprocessen. Mer information om hur man har använt dessa utfall finns beskrivet av Proctor m.fl. (2011).

Vad erbjuder Centrum för epidemiologi och Samhällsmedicin (CES)?

Enheten för implementering vid CES erbjuder regelbundna seminarier om implementering och utvärdering av implementering. Enheten har expertkunskap om bland annat implementeringsutfall och hur dessa kan mätas i praktiken. Utöver detta kan enheten erbjuda mer riktat stöd vid implementering i specifika projekt.

Enheten för metodutveckling och utvärdering erbjuder seminarier och workshops kring programutveckling och utvärdering avseende process och effekt. Enheten kan på förfrågan ge stöd till utvecklingsprojekt inom folkhälsoområdet.

Kontakta oss via e-post: implementering@sll.se

Tips på litteratur

Kort fakta om implementering, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin CES. Enheten för implementering (2013).

Proctor, E., Landsverk, J., Aarons, G., Chambers, D., Glisson, C & Mittman, B. Implementation research in mental health services: an emerging science with conceptual, methodological, and training challenges. *Administration and policy in mental health* (2009) 36: 24-34.

Proctor, E., Silmere, H., Raghavan, R., Hovmand, P., Aarons, G., Bunger, A., Griffey, R & Hensley, M. Outcomes for implementation research: conceptual distinctions, measurement challenges, and research agenda. *Administration and policy in mental health* (2011) 38: 65-76.

Sundell, K. (red). Att göra effektutvärderingar. Gothia 2012.

Om implementering. Socialstyrelsen (2012).

Øvretveit, J. Metoder för utvärdering av hälso- och sjukvård och organisationsförändringar. Lund: Studentlitteratur (2001).

Evidensbaserat folkhälsoarbete. Red: Schäfer Elinder, L. & Kwak, L. Studentlitteratur (kommande 2014).